

Przesłanki postępowania przyspieszonego w sprawach karnych

Jacek Kosonoga

Doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uczelni Łazarskiego. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół problematyki środków przyspieszenia w procesie karnym, gwarancji procesowych oraz zagadnień prawa dowodowego.

✉ jacek.kosonoga@lazarski.pl

<https://orcid.org/0000-0001-7348-944X>

Preconditions for the Expedited Procedure in Criminal Cases

The expedited procedure is a type of special first-degree proceeding which – apart from the cases specified in the Act on the Safety of Mass Events – is optional, also in cases of offenses prosecuted on the basis of private prosecution, if they are of hooligan nature. Insofar as it is permissible to reduce the formal requirements for charges to be presented in simplified proceedings, it is not possible to apply any simplification when it comes to evidence-based decision whether to file an indictment against a specific person. In cases involving offences prosecuted on the basis of private prosecution, it is not necessary to show public interest. Apprehension of the offender as a precondition of the procedure requires that all the conditions specified in Article 243 of the Code of Criminal Procedure are met. Apprehension “immediately after committing a crime” is not essentially equivalent to “in the pursuit immediately afterwards”. Time of suspect’s detention is counted to the nearest minute from the moment of actual deprivation of liberty or – in cases where suspect is apprehended – from the moment the apprehended person is taken over by the police.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, szczególne postępowanie, postępowanie przyspieszone, zasada szybkości postępowania, usprawnienie procesu karnego

Key words: criminal proceedings, special proceedings, accelerated procedure, principle of expeditious proceeding, improvement of the criminal process

[https://doi.org/10.32082/fp.v1i1\(57\).295](https://doi.org/10.32082/fp.v1i1(57).295)

1. Istota i charakter prawny postępowania przyspieszonego

W pierwotnej wersji kodeksu postępowania karnego z 1997 r. ustawodawca nie dostrzegł potrzeby uregulowania postępowania przyspieszonego. Zostało

ono wprowadzone do procedury karnej dopiero ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹ i obo-

¹ Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny

wiązuje od dnia 12 marca 2007 r. Z uwagi na liczne wady tych regulacji i ich krytykę ze strony doktryny przepisy dotyczące trybu przyspieszonego były wielokrotnie nowelizowane.

Są one także przedmiotem ożywionej dyskusji w doktrynie procesu karnego. Analizie poddawany jest nie tylko sam charakter prawny tego trybu² i jego modyfikacja na skutek poszczególnych nowelizacji³, ale także kwestie szczegółowe: dotyczące np. pozycji oskarżonego i prawa do obrony⁴, uprawnień pokrzywdzonego⁵, perspektywy organów ścigania⁶, standardu rzetelnego procesu⁷, kon-

oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2006 r. nr 226, poz. 1648).

- 2 K. Eichstaedt, *Postępowanie przyspieszone*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 6, s. 73–89; M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* (w:) I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, Lublin 2007, s. 215–252; K. Nowicki, *Postępowanie przyspieszone. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego”, t. XXIII, s. 69–78.
- 3 T. Grzegorzczak, *Nowy model postępowania przyspieszonego w sprawach karnych*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 4, s. 6–26; W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 4, s. 34–44.
- 4 R. Kmieciak, *Kwestia poczytalności oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 5, s. 5–12; K. Zgryzek, *Prawo do obrony w postępowaniu przyspieszonym – krok wstecz* (w:) K. Krajewski (red.), *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Kraków 2007, s. 335 i n.
- 5 W. Gliniecki, *Przyspieszanie i usprawnianie postępowania karnego a ochrona interesów pokrzywdzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 2, s. 59–69; J. Kosowski, *Pouczenie pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym* (w:) D. Gil (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012, s. 135 i n.; H. Paluszkiwicz, *Sytuacja pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym* (w:) D. Gil (red.), *Gwarancje praw...*, s. 125–134.
- 6 J. Jaros-Skwarczyńska, H. Skwarczyński, *Postępowanie przyspieszone jako nowy instrument w pracy organów ścigania i sądów*, „Edukacja Prawnicza” 2007, nr 1, s. 3–10, też „Monitor Prawniczy” 2007.
- 7 D. Kala, *Postępowanie przyspieszone a standardy rzetelnego procesu* (w:) D. Kala (red.), *Praworządność i jej gwarancje*,

sensualizmu⁸, chuligańskiego charakteru czynu⁹, czy praktyki stosowania prawa¹⁰. Niewiele uwagi poświęca się natomiast warunkom dopuszczalności postępowania przyspieszonego. Jest to tymczasem zagadnienie nie tylko istotne praktycznie, albowiem wprost przekłada się na selekcję spraw kierowanych do tego trybu, ale także interesująca teoretycznie. Prawidłowa redakcja przesłanek pozwala zachować trudny do osiągnięcia kompromis pomiędzy sprzecznymi z założenia wartościami w postaci dyrektywy szybkości procesu i prawa do obrony. Chodzi bowiem o to, aby do trybu przyspieszonego trafiały jedynie sprawy, w których obniżenie standardu gwarancji procesowych oskarżonego dało się usprawiedliwić potrzebą usprawnienia i przyspieszenia procesu.

Możliwość prowadzenia postępowania przyspieszonego uzależniona jest od kilku koniunkcyjnie ujętych przesłanek. Przede wszystkim jego zastosowanie jest dopuszczalne jedynie w określonych kategoriach spraw, co determinuje jego zakres przedmiotowy. Chodzi o sprawy, w których prowadzi się dochodzenie, oraz sprawy prywatnoskargowe, jeżeli miały one charakter chuligański. Poza tym dopuszczalność postępowania przyspieszonego warunkowana jest ujęciem sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa lub bezpośrednio potem, doprowadzeniem go przez Policję i pozostawieniem do dyspozycji sądu oraz złożeniem

Warszawa 2009, s. 83–98; L.K. Paprzycki, *Rzetelność postępowania przyspieszonego* (w:) A. Gerecka-Żołyńska i in., *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 295–305.

- 8 H. Paluszkiwicz, *Kilka uwag o konsensualizmie w postępowaniu przyspieszonym* (w:) A. Przyborowska-Klimczak, A. Tarach (red.), *Iudicium et scientia. Księga Jubileuszowa Prof. R. Kmiecika*, Warszawa 2011, s. 303–314.
- 9 E. Darmorost-Sierocińska, *Zwalczanie przestępczości o charakterze chuligańskim – powrót do przeszłości drogą ku przyszłości?*, „Gazeta Sądowa” 2006, nr 2, s. 13–18; W. Wróbel, *Tryb przyspieszony i występki chuligańskie w projekcie ustawodawczym*, „Prokurator” 2006, nr 3, s. 12–23.
- 10 P. Cychosz, S. Zimmermann, *Funkcjonowanie nowego trybu przyspieszonego. Sprawozdanie z badań*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, nr 1, s. 45–80; K. Dziedzic, *Postępowanie przyspieszone na przykładzie Sądu Rejonowego w Kłodzku*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 61, s. 155–164; Z. Raczak, *Funkcjonowanie sądów 24-godzinnych w praktyce*, „Przegląd Sądowy” 2009, nr 1, s. 138–150.

wniosku o zastosowanie trybu przyspieszonego. Tryb przyspieszony wyłącza natomiast konieczność uzupełnienia postępowania i prognoza kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności.

Aktualnie postępowanie przyspieszone funkcjonuje jako postępowanie pierwszego stopnia, albowiem stosuje się w nim przepisy o postępowaniu zwyczajnym, jednak pod warunkiem, iż przepisy rozdziału 54a k.p.k.

Fakultatywny charakter postępowania przyspieszonego potwierdza także wykładnia systemowa. Zgodnie bowiem z treścią art. 64 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych¹³ w sprawach o przestępstwie określone w art. 59–61 tej ustawy postępowanie prowadzi się na podstawie przepisów rozdziału 54a k.p.k., o ile zachodzą przesłanki do rozpoznania sprawy w postępowaniu przyspieszonym.

Zazwyczaj niewiele uwagi poświęca się warunkom dopuszczalności postępowania przyspieszonego.

nie stanowią inaczej. Jeżeli zatem dana kwestia nie została uregulowana odrębnie w przepisach bezpośrednio dotyczących postępowania przyspieszonego, sąd stosuje przepisy o postępowaniu zwyczajnym.

Z treści przepisu art. 517b § 1 k.p.k. jednoznacznie wynika, że zastosowanie trybu przyspieszonego jest decyzją uznaniową. Skoro w postępowaniu tym „mogą być” rozpoznawane określone kategorie spraw, to tym samym ma ono charakter fakultatywny. Dotyczy to również przestępstw prywatnoskargowych. Użyty w art. 517b § 2 k.p.k. zwrot „postępowanie przyspieszone toczy się w trybie publicznoskargowym także o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, jeżeli miały one charakter chuligański” determinuje bowiem jedynie obligatoryjną zmianę trybu na publicznoskargowy. Nie nakłada natomiast na organ procesowy obowiązku inicjowania postępowania przyspieszonego¹¹. Zasadnie dostrzega się przy tym, że przyjęcie odmiennej wykładni prowadziłoby do trudnego do zaakceptowania wniosku, iż postępowanie przyspieszone jest obligatoryjne w przypadku spraw o mniejszym ciężarze gatunkowym, a fakultatywne w sprawach poważniejszych¹².

Wynika z tego, że tryb ten ma we wskazanych sprawach charakter obligatoryjny. Można zatem argumentować, że gdyby intencją ustawodawcy było wprowadzenie do kodeksu postępowania karnego obligatoryjności trybu przyspieszonego, wówczas wyraziłyby to *explicit*e w treści ustawy procesowej, podobnie jak uczynił w ustawie szczególnej. W sposób wyraźny ustawa eliminuje natomiast tryb przyspieszony z postępowania w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojсковych (art. 646 k.p.k.).

2. Dopuszczalność pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za przestępstwo z katalogu spraw, w których prowadzi się dochodzenie

2.1. Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez określoną osobę

Aby mówić o dopuszczalności postępowania prowadzonego w ramach trybu szczególnego, konieczne jest w pierwszej kolejności stwierdzenie ogólnych warunków dopuszczalności procesu. Nie jest to jednak przesłanka dopuszczalności trybu, lecz postępowania karnego jako takiego. Za taką można natomiast

11 Odmienne M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* (w:) I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania...*, s. 217.

12 P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 3, wyd. 3, Warszawa 2007, s. 110–111; M. Fingas, *Wokół problemu fakultatywności inicjowania trybu przyspie-*

zonego w procesie karnym, „Zeszyty Studenckie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego” 2008, nr 2, s. 74.

13 Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 2171).

uznać możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za przestępstwo z katalogu spraw, w których prowadzi się dochodzenie. W pierwszej kolejności wymaga to podjęcia stwierdzenia, że zachodzą ogólne warunki do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej konkretnej osoby w ogóle¹⁴, a następnie ustalenia, czy zarzucany czyn mieści się w katalogu spraw prowadzonych w formie dochodzenia.

Za akt pociągnięcia określonej osoby do odpowiedzialności karnej rozumie się powszechnie czynność przedstawienia zarzutów¹⁵. Stanowi ona zasadniczy moment postępowania przygotowawczego. Kończy postępowanie w sprawie i powoduje ukierunkowanie go przeciwko danej osobie. Jednoznacznie określa, przeciwko komu i o co się ono toczy, oraz powoduje jego przekształcenie w fazę *in personam*. Jest to taki etap procesu, w którym przechodzi się od stopnia domniemania lub podejrzewania, że sprawcą czynu jest określona osoba, do stopnia dostatecznego podejrzenia, że konkretna osoba jest sprawcą czynu zabronionego¹⁶.

Przedstawienie zarzutów ma charakter złożony i składa się z określonej ustawowo sekwencji następujących po sobie czynności. Poza tzw. zwykłym czy też pełnym przedstawieniem zarzutów, na które składają się elementy wskazane w art. 313 k.p.k., ustawodawca przewidział także jego formy uproszczone, polegające na redukcji niektórych czynności wskazanych w tym przepisie. Uproszczony sposób przedstawienia zarzutów przewidziano m.in. w ramach postępowania przyspieszonego (art. 517c § 1 k.p.k.), sprowadzając je do przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego.

Podkreślenia wymaga, że o ile dopuszczalna jest redukcja wymogów formalnych przedstawienia zarzutów, o tyle niedopuszczalne są uproszczenia w zakresie podstawy dowodowej decydującej o skierowaniu

ścigania przeciwko określonej osobie. Podstawa faktyczna przedstawienia zarzutów każdorazowo musi być poparta dowodami, których *quantum* i *qualitum* przesądza o dostatecznym podejrzeniu, że nie tylko popełniono czyn, ale także, że popełniła go określona osoba. Jest to warunek konieczny do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej – niezależny od uproszczeń formalnych.

Okoliczności sprawy wykazywać muszą, iż istnieje „dostateczne podejrzenie” w tym zakresie, co jest kryterium ocenym wymagającym analizy zebranego materiału dowodowego. Nie wyjaśnia to jednak, jaki ma być stopień tego prawdopodobieństwa. „Dostateczne” oznacza tyle co: wystarczające, zadowalające¹⁷; z kolei „podejrzenie” to domysł, przypuszczenie istnienia czegoś¹⁸. Nie musi to być zatem pewność, czyli całkowita wiarygodność, prawdziwość, niezachwiane przekonanie o istnieniu czegoś lub o tym, że rzecz się ma w określony sposób¹⁹, ani oczywistość rozumiana jako coś, co nie budzi wątpliwości – jest bezsporne, pewne, ewidentne²⁰. Są to więc ustalenia jedynie probabilistyczne.

Każdorazowo powinien jednak istnieć taki zespół danych, który obiektywnie uprawdopodobnia fakt popełnienia czynu przez daną osobę, a subiektywnie wywołuje u prowadzącego postępowanie wysoki stopień podejrzenia co do tego²¹. Niewystarczające jest w związku z tym jedynie subiektywne podejrzenie organu procesowego, konieczny jest także pewien zakres sprawdzonych faktów, na których oparte jest

14 Tak też W. Cieślak, *Postępowanie przyspieszone* (w:) F. Prusak (red.), *Tryby szczególne*, „System Prawa Karnego Procesowego”, t. XIV, Warszawa 2015, s. 221–222.

15 Zob. R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 6, s. 5–6 i podane tam zestawienie bibliograficzne.

16 J. Peczeniuk, *Institucja przedstawienia zarzutów w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1994, nr 3–4, s. 40.

17 S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 2003, s. 675.

18 S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik...*, t. 3, Warszawa 2003, s. 540.

19 Tamże, s. 420.

20 Tamże, s. 75–76.

21 Por. J. Tylman, *Warunki dopuszczalności wszczęcia postępowania karnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1959, nr 14, s. 143; F. Prusak, *Podstawa faktyczna przedstawienia zarzutów w procesie karnym*, „Palestra” 1971, nr 6, s. 50–51; L. Schaff, *Wszczęcie postępowania karnego i problematyka podstawy przedmiotu procesu*, „Państwo i Prawo” 1959, nr 2, s. 246 i n.; M. Cieślak, *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. podstawy procesu*, „Państwo i Prawo” 1959, nr 8–9, s. 333 i n.

to przekonanie²². Prawdopodobieństwo popełnienia czynu przez podejrzanego musi być na tyle wysokie, aby wyłączało w takim samym stopniu prawdopodobieństwo sprawstwa w stosunku do innych osób²³.

Zestawiając przesłanki wszczęcia postępowania przygotowawczego (art. 303 k.p.k.) i przedstawienia zarzutów (art. 313 k.p.k.), Sąd Najwyższy zasadnie stwierdził, że porównanie treści tych przepisów prowadzi do jednoznacznego wniosku, iż dostatecznie uzasadnione podejrzenie w odniesieniu do konkretnej osoby oznacza wyższy stopień podejrzenia – tak co do faktu popełnienia przestępstwa, jak i co do osoby sprawcy. Nie chodzi jednak o ustalenie, że określona osoba popełniła przestępstwo, lecz o to, że zebrane dowody wskazują na wysokie prawdo-

stwa przez określoną osobę w momencie wszczęcia postępowania będzie bardzo zbliżony do stanu z chwili przedstawienia zarzutów.

2.2. Katalog spraw, w których prowadzi się dochodzenie

Akt pociągnięcia do odpowiedzialności karnej w postępowaniu przyspieszonym wiąże się z koniecznością dokładnego określenia czynu i podania jego kwalifikacji prawnej²⁵. Ta z kolei wpływa na dopuszczalność omawianego trybu. Jak bowiem wspomniano, zastosowanie postępowania przyspieszonego jest możliwe jedynie w takich sprawach, w których prowadzi się dochodzenie, to zaś jest wprost zależne od przyjętej kwalifikacji prawnej czynu.

Z uwagi na fakt ujęcia na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, stopień prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa przez określoną osobę w momencie wszczęcia postępowania będzie bardzo zbliżony do stanu z chwili przedstawienia zarzutów.

podobieństwo zaistnienia tego faktu²⁴. Z uwagi na pozostałe przesłanki postępowania przyspieszonego, w tym zwłaszcza fakt ujęcia na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, stopień prawdopodobieństwa popełnienia przestęp-

Zgodnie z treścią art. 325b § 1 pkt 1 k.p.k. dochodzenie prowadzi się zasadniczo w sprawach o przestępstwa należące do właściwości sądu rejonowego zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności. Chodzi w tym przypadku o zagrożenie wynikające z sankcji danej normy, bez uwzględniania przepisów wpływających na możliwości podwyższenia lub obniżenia górnej granicy zagrożenia. W razie kumulatywnego zbiegu przepisów prowadzenie dochodzenia jest uzależnione od stwierdzenia, że wszystkie zbiegające się przepisy dotyczą czynów, co do których możliwe jest

22 J. Waszczyński, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karnym*, Warszawa 1967, s. 68; R.A. Stefański, *Czynności przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8, s. 23.

23 M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, t. 1, Warszawa 1955, s. 65.

24 Uchwała SN z dnia 23 lutego 2006 r., SNO 3/06, LEX nr 470201; zob. również postanowienie SN z dnia 3 sierpnia 2011 r., III KK 79/11, LEX nr 955018.

25 Szerzej zob. J. Kosonoga *Przedstawienie zarzutów* (w: R.A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze*, „System Prawa Karnego Procesowego”, t. X, Warszawa 2016, s. 753 i n.

prowadzenie dochodzenia. Innymi słowy, wystąpienie w kwalifikacji kumulatywnej czynu zagrożonego karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności wyłącza możliwość prowadzenia dochodzenia²⁶. W przypadku przestępstw przeciwko mieniu dodatkowym ograniczeniem jest zastrzeżenie, że wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 200 000 zł. Z katalogu spraw należących do właściwości sądu rejonowego i zagrożonych karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności ustawodawca dokonał jednak wyłączenia kilkunastu przestępstw (art. 325b § 2 k.p.k.) oraz dodał inne przestępstwa zagrożone karą powyżej 5 lat. Odrębne ograniczenia w możliwości prowadzenia dochodzenia wynikają oczywiście z przepisów nakładających obowiązek prowadzenia śledztwa ze względów podmiotowych (art. 309 pkt. 2 i 3 k.p.k.).

Wymóg dochodzenia jako formy postępowania przygotowawczego odnosi się także do przestępstw wskazanych w art. 64 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Skoro bowiem w sprawach tych postępowanie prowadzi się na podstawie przepisów rozdziału 54a k.p.k., o ile zachodzą przesłanki do rozpoznania sprawy w postępowaniu przyspieszonym, to dotyczy to wszystkich przesłanek, w tym także konieczności prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia²⁷.

Kwestia ta jest prawnie irrelevantna w sprawach wojskowych, albowiem – jak już wspomniano – ustawa procesowa jednoznacznie wyklucza w tym przypadku możliwość wszczynania postępowania przyspieszonego.

3. Sprawy prywatnoskargowe

Z treści art. 517b § 2 k.p.k. wynika, że postępowanie przyspieszone toczy się w trybie publicznoskargowym także o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, jeżeli miały one charakter chuligański. Przepis ten nie wyraża normy nakładającej obowiązek zastosowania trybu przyspieszonego, ale jedynie zobowiązuje do

zmiany trybu ścigania na publicznoskargowy w razie decyzji o zainicjowaniu postępowania przyspieszonego. Nie jest w tym przypadku konieczne wykazywanie interesu publicznego w objęciu ścigania trybem publicznoskargowym; następuje to z mocy prawa (art. 60 k.p.k.). Podobnie jak w przypadku ingerencji prokuratora w postępowanie prywatnoskargowe w trybie art. 60 k.p.k. zainicjowanie postępowania przyspieszonego w sprawach prywatnoskargowych nie jest zależne od woli pokrzywdzonego.

Dopuszczalność trybu przyspieszonego w sprawach prywatnoskargowych ustawodawca uzależnił zatem od spełnienia przesłanki materialnoprawnej w postaci chuligańskiego charakteru czynu. Termin ten na trwałe wpisał się w regulacje prawnokarne, przy czym jego znaczenie podlegało stałej ewolucji i często wzbudzało wątpliwości interpretacyjne. Wynikały one z trudności w zdefiniowaniu tego pojęcia. W literaturze podnoszono wręcz, że zjawisko chuligaństwa, jako fakt społeczny, nie nadaje się do prawniczego zdefiniowania, nie dotyczy bowiem określonego typu przestępczości, lecz szerokiego wachlarza przestępstw pospolitych o bardzo zróżnicowanej charakterystyce i etiologii²⁸.

W powyższej definicji legalnej wskazanej w art. 115 § 21 k.k. zawarte zostały zarówno elementy strony przedmiotowej (zamach na określone dobra), jak i podmiotowej (działanie z oczywiście błędnego powodu, rażące lekceważenie porządku prawnego) występku chuligańskiego²⁹. Wyrażenia normatywne składające się na to pojęcie były już wielokrotnie przedmiotem analizy orzeczniczej i doktrynalnej. Dotyczy to takich kwestii, jak chociażby „publiczność działania”³⁰, „działanie bez powodu lub z oczywiście błędnego powodu”³¹

26 Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 8/04, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 81, z głosem J. Kosonogi, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2, s. 115–118.

27 Z uwagi na ustawowe zagrożenie i właściwość rzeczową sądu w sprawach tych zasadniczo prowadzi się dochodzenie na zasadach ogólnych wynikających z treści art. 325b k.p.k.

28 A. Marek, *Powrót chuligańskiego charakteru czynu w prawie karnym* (w:) K. Krajewski (red.), *Nauki penalne...*, s. 99–100.

29 Tamże, s. 100–101 i podana tam literatura.

30 Zob. wyrok SN z dnia 20 września 1973 r., VI KZ 26/73, OSNKW 1973, nr 11, poz. 132; wyrok SN z dnia 26 marca 1973 r., Rw 279/73, OSNKW 1973, nr 7–8, poz. 101; wyrok SN z dnia 9 listopada 1971 r., V KRN 219/71, OSNPG 1972, nr 2, poz. 25; wyrok SN z dnia 3 maja 1971 r., Rw 441/71, OSNKW 1971, nr 10, s. 158; wyrok SN z dnia 16 listopada 1972 r., I KR 274/72, „Państwo i Prawo” 1973, z. 12, s. 175.

31 Wyrok SN z dnia 25 października 1974 r., Rw 496/74, OSNKW 1975, nr 1, poz. 16; M. Bereźnicki, *Działanie z błędnego powodu*

oraz „rażące lekceważenie porządku prawnego”³². Pozostawiając na marginesie szersze rozważania na temat istoty chuligańskiego charakteru czynu, podkreślić należy, że zawarta w art. 115 § 21 k.k. defini-

zależenia, że okoliczności popełnienia czynu i wina sprawcy ujętego *in flagrante delicto* nie powinny budzić wątpliwości i z tego względu należy dopuścić możliwość przyspieszenia i odformalizowania procesu³⁴.

Stwierdzenie chuligańskiego charakteru czynu prywatnoskargowego nie wystarcza do zastosowania trybu przyspieszonego.

cja ma charakter pełny, co oznacza, że występki o charakterze chuligańskim są te i tylko te występki, które odpowiadają w pełnym zakresie charakterystyce określonej w tym przepisie. Wystąpienie tylko jednej z tych cech lub niektórych z nich do tego nie wystarcza. Obowiązkiem organu procesowego przed zastosowaniem trybu przyspieszonego jest zatem wykazanie wszystkich cech konstytutywnych występkę o charakterze chuligańskim³³.

Stwierdzenie jedynie chuligańskiego charakteru czynu prywatnoskargowego nie jest jednak wystarczającą do zastosowania trybu przyspieszonego. Konieczne jest dodatkowo zaistnienie pozostałych przesłanek szczególnych z art. 517b § 1 k.p.k.

4. Ujęcie sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa lub bezpośrednio potem

Kolejną przesłanką zastosowania trybu przyspieszonego jest ujęcie sprawcy na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem. *Ratio legis* takiego rozwiązania sprowadza się do dorozumianego

Ujęcie obywatelskie jest środkiem przymusu przewidzianym w art. 243 k.p.k. Przepis ten uprawnia do ujęcia osoby na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości (art. 243 § 1 k.p.k.). Osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji (art. 243 § 2 k.p.k.).

Powstaje w związku z tym wątpliwość, czy przepis art. 517b § 1 k.p.k. modyfikuje ogólne zasady z art. 243 k.p.k. w ten sposób, że ujęcie w ramach trybu uproszczonego jest możliwe pomimo braku obawy ukrycia się tej osoby lub niemożności ustalenia jej tożsamości, czy też ujęcie to wymaga spełnienia wszystkich przesłanek z art. 243 k.p.k. Bardziej przekonująca jest druga koncepcja. Po pierwsze, w odróżnieniu od zatrzymania (art. 244 § 1 k.p.k.), ustawodawca nie przewidział możliwości ujęcia wyłącznie z tego względu, że istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko danej osobie postępowania w trybie przyspieszonym. Skoro przesłanka w postaci potrzeby przeprowadze-

jako przesłanka warunkująca chuligański charakter czynu, „Palestra” 1968, nr 6, s. 51–57.

32 Wyrok SN z dnia 20 czerwca 1979 r., V KRN 131/79, OSNKW 1979, nr 10, poz. 105.

33 T. Grzegorzczak, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* (w:) A. Gerecka-Żołyńska i in. (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 102; zob. również wyrok SN z dnia 7 maja 1974 r., Rw 236/74, OSNKW 1974, nr 9, poz. 176; wyrok SN z dnia 7 lutego 1986 r., V KRN 8/86, OSNPG 1986, nr 11, poz. 143.

34 Teza ta nie jest jednak oczywista, na co słusznie zwracał uwagę A. Gaberle, *Zasada trafnej reakcji na przestępstwo a postępowanie uproszczone, przyspieszone i nakazowe* (w:) S. Waltoś i in. (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993, s. 542 i n. W często dynamicznych czynnościach towarzyszących ujęciu nie sposób w szczególności wyłączyć omyłkowego ujęcia innej osoby niż faktyczny sprawca – zob. M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* (w:) I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania...*, s. 223.

nia postępowania przyspieszonego została w ustawie ograniczona wyłącznie do instytucji zatrzymania, to nie znajduje ona zastosowania do ujęcia. Poza tym trudno byłoby od obywatela, który dokonuje ujęcia, wymagać wiedzy na temat potencjalnej możliwości zastosowania szczególnego trybu procesowego. Ujęcie w trybie art. 517b § 1 k.p.k. powinno zatem odpowiadać wszystkim przesłankom z art. 243 k.p.k. Pogląd ten ma też swoich zwolenników w doktrynie³⁵.

Ujęcie, w odróżnieniu od zatrzymania, nie jest formalnym aktem uprawnionego organu, ale stanowi bezpośrednią reakcję podjętą przez jednostkę względem sprawcy przestępstwa. Jest naturalnym zachowaniem skierowanym bezpośrednio przeciwko niemu – reakcją na naruszenie porządku prawnego (*vim vi repellere licet*)³⁶. Krąg podmiotów uprawnionych do dokonania ujęcia nie został ustawowo sprecyzowany. Czynność ta ma charakter powszechny. Uprawnionym do ujęcia jest nie tylko pokrzywdzony, ale każda osoba fizyczna – bez względu na jej stosunek do sprawcy, obywatelstwo czy wiek. Może to być zarówno osoba prywatna, jak i przedstawiciel każdego organu państwowego, samo-

ządowego lub innej instytucji albo organizacji społecznej. W konkretnym przypadku znaczenie może mieć jedynie obiektywna możliwość dokonania czynności ujęcia (np. dysproporcja siły pomiędzy dzieckiem a dorosłym). *Leges non distinguunt* – uprawnienie to przysługuje również osobie z zaburzeniami psychicznymi czy ubezwłasnowolnionej.

Ustawa nie nakłada obowiązku ujęcia, lecz jedynie do niego upoważnia³⁷. Przyjąć można zatem, iż jest to uprawnienie i moralny obowiązek każdego, kto znajdzie się w określonej sytuacji faktycznej³⁸. Regulacji tej nie można też sprowadzać do przerzucania ciężaru ścigania sprawców przestępstw na osoby prywatne, gdyż ujęcie ma charakter subsydiarny w stosunku do działań organów państwowych. Chodzi o zapewnienie obywatelowi możliwości reakcji na naruszenie porządku prawnego oraz zabezpieczenie prawidłowej realizacji postępowania karnego³⁹.

Do ujęcia dojść może na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem (art. 517b § 1 k.p.k.). Jak powszechnie przyjmuje się w doktrynie, do ujęcia na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa dochodzi wówczas, gdy następuje to w momencie dokonywania czynności wykonawczych (także na etapie usiłowania) lub też w momencie ukończenia tej czynności, gdy sprawca znajduje się jeszcze w miejscu popełnienia czynu (np. zaciera ślady przestępstwa)⁴⁰.

35 Tamże, s. 222–223; T. Grzegorzczak, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* (w:) A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model...*, s. 103. Powszechnie natomiast przyjmuje się, że obowiązkiem osoby, która dokonała ujęcia, o którym mowa w art. 517b § 1 k.p.k., jest niezwłoczne przekazanie ujętego w ręce Policji – zgodnie z art. 243 § 2 k.p.k. Skoro zatem jednomyślnie stosuje się do ujęcia w trybie art. 517b § 1 k.p.k. normę wynikającą z art. 243 § 2 k.p.k., to tym samym nie powinno budzić zastrzeżeń stosowanie pozostałych wymogów ujęcia, niewskazanych wprost w art. 517b § 1 k.p.k.

36 Zob. K. Sobolewski, A. Laniewski, *Kodeks postępowania karnego*, Lwów 1933, s. 76; E. Baran, K. Baran, *Instytucja zatrzymania osób w systemie prawa polskiego*, „Problemy Praworządności” 1986, nr 12, s. 49; szerzej zob. J. Bielański, *Ujęcie sprawcy na gorącym uczynku lub w pościgu*, „Jurysta” 2001, nr 3–4, s. 3–8; I. Kobus, *Zatrzymanie społeczne sprawcy przestępstwa* (w:) W. Pływaczewski, P. Bogdalski, I. Nowicka (red.), *Ius est ars boni et aequi. Księga Pamiątkowa Ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi*, Szczytno 2008, s. 307–312; J. Kosonoga, *Ujęcie obywatelskie w świetle przepisów k.p.k.*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Prawa” 2001, nr 6, s. 85–96.

37 Zob. *Projekt ustawy postępowania karnego przyjęty przez Komisję Kodyfikacyjną Rzp. Pol. W dniu 26 kwietnia 1926*, Warszawa–Lwów 1926–1927, s. 267; A. Mogilnicki, E.S. Rappaport, *Kodeks postępowania karnego, cz. 2, Motywy ustawodawcze*, Warszawa 1929, s. 196.

38 W. Smardzewski, *Z problematyki ujęcia na gorącym uczynku*, „Nowe Prawo” 1980, nr 3, s. 46.

39 Szerzej zob. J. Kosonoga, *Ujęcie obywatelskie...*, s. 87 i n.

40 W. Cieślak, *Postępowanie przyspieszone...*, s. 226; zob. również J. Bafia, J. Bednarzak, M. Fleming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971, s. 244; R.A. Stefański, *Środki zapobiegawcze w nowym Kodeksie postępowania karnego*, Warszawa 1998, s. 241; P. Hofmański (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 875. Ujęcie na gorącym uczynku obejmuje nie tylko usiłowanie (art. 13 k.k.), ale także przygotowanie (art. 16 k.k.). Z uwagi na nieliczne przypadki karalności przygotowania oraz przesłanki szczególne postępowania przyspieszonego, w tym zwłaszcza

Nie ma znaczenia, czy jest to czyn polegający na działaniu, czy zaniechaniu sprawcy.

Ujęcie jest możliwe także „bepośrednio po popełnieniu przestępstwa”. Stanowi to pewną modyfikację w stosunku do dyspozycji art. 243 § 1 k.p.k., gdzie mowa jest o ujęciu na gorącym uczynku lub „w pościgu podjętym bezpośrednio potem”. W pierwszym przypadku bezpośrednio rozumiana jako znajdowanie się bardzo blisko, bez elementów pośrednich⁴¹ – dotyczy ujęcia; w drugim – pościgu. Zakresy tych pojęć nie pokrywają się. W art. 517b § 2 k.p.k. akcent położony został na ścisłą więź czasową pomiędzy czynem a ujęciem, co jest zrozumiałe z uwagi na istotę trybu przyspieszonego, w art. 243 § 1 k.p.k. chodzi zaś o bezpośrednio podjęcia pościgu. Oznacza to, że ujęcie na podstawie art. 517b § 2 k.p.k. może nastąpić w wyniku pościgu, jednakże tylko wówczas, gdy w jego efekcie dojdzie do zatrzymania sprawcy bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa⁴². Do ujęcia bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa może dojść zarówno w miejscu jego popełnienia, jak również w innym miejscu. Chodzi tu o związek czasowy, a nie przestrzenny.

5. Zatrzymanie sprawcy przestępstwa

Artykuł 244 § 1 *in fine* k.p.k. statuuje samoistną podstawę zatrzymania procesowego w postaci zaistnienia przesłanek do przeprowadzenia przeciwko osobie podejrzanej postępowania w trybie przyspieszonym. Zatrzymanie w związku z trybem przyspieszonym nie wymaga zatem dodatkowych okoliczności przewidzianych w art. 244 § 1 k.p.k., tj. uzasadnionego przypuszczenia, że popełniono przestępstwo, i obawy ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa.

Organ procesowy – przed zatrzymaniem – zmuszony jest w związku z tym dokonać całościowej oceny okoliczności sprawy i w pierwszej kolejności stwierdzić, czy prawnie dopuszczalne i merytorycznie zasadne jest przeprowadzenie postępowania w trybie przyspieszonym; następnie dopiero zastosować środek

przymusu w postaci zatrzymania. Skoro bowiem samoistną podstawą zatrzymania jest istnienie przesłanek trybu szczególnego, to okoliczność ta musi poprzedzać samo zatrzymanie. Niedopuszczalne jest zatem dokonywanie zatrzymania na podstawie art. 244 § 1 *in fine* k.p.k., czyli w oderwaniu od pozostałych przesłanek pozbawienia wolności zawartych w tym przepisie, tylko po to, aby ewentualnie w jego trakcie rozważać zasadność zastosowania trybu szczególnego. Każdorazowo możliwe jest natomiast zatrzymanie z uwagi na uzasadnione przypuszczenie, że popełniono przestępstwo i obawę ucieczki lub ukrycia się danej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa (art. 244 § 1 *ab initio* k.p.k.), i podjęcie następnie decyzji o zastosowaniu trybu przyspieszonego. W ramach zatrzymania na podstawie art. 244 § 1 *in fine* k.p.k. następuje jednocześnie stwierdzenie istnienia przesłanki pozbawienia wolności i jednej z przesłanek zainicjowania trybu przyspieszonego (art. 517b § 1 k.p.k.).

Do zatrzymania w ramach trybu przyspieszonego, jak do każdego zatrzymania procesowego, zastosowanie znajdują także przepisy gwarancyjne zawarte w rozdziale 27 k.p.k., w tym zwłaszcza wskazane w art. 244 § 2 k.p.k. Z kolei przepis art. 246 § k.p.k. nakazuje odpowiednie stosowanie do zatrzymanego art. 517j § 1 k.p.k. oraz przepisów wydanych na podstawie art. 517j § 2 k.p.k., co oznacza, że zatrzymany może skorzystać z pomocy adwokata lub radcy prawnego pełniącego dyżur w związku z rozpoznawaniem spraw w postępowaniu przyspieszonym⁴³.

Zatrzymanie jako krótkotrwałe pozbawienie wolności zostało ograniczone czasowo (art. 248 § 1 k.p.k.). Jest to dotkliwy środek przymusu, stąd też limity czasowe powinny być przestrzegane w sposób szczególnie rygorystyczny. Czas zatrzymania osoby liczy się od chwili faktycznego pozbawienia wolności i nie może przekroczyć 48 godzin. Chodzi o czas podany z dokładnością co do minuty. Godzina stanowi jednostkę czasu składającą się z minut, z taką więc dokładnością należy określać moment zatrzymania, który zawsze następuje w konkretnej minucie danej godziny. Tak okre-

zastrzeżenie, że chodzi o sprawy, w których prowadzi się dochodzenie, przypadki ujęcia na etapie przygotowania w praktyce należeć będą do rzadkości.

41 Zob. S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik...*, t. 1, s. 236.

42 W. Cieślak, *Postępowanie przyspieszone...*, s. 228–229.

43 Pełnienie tych dyżurów reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym (Dz.U. z 2015 r., poz. 920).

ślony czas zatrzymania należy wpisać do protokołu zatrzymania. Za niedopuszczalne należy zatem uznać zaokrąglenie do pełnej godziny zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść zatrzymanego. Określając czas zatrzymania, należy mieć na względzie, że liczy się on od chwili faktycznego pozbawienia wolności, dokonanego przez organ uprawniony do zatrzymania lub – w przypadku ujęcia – od chwili przejścia osoby ujętej

że co do zasady oskarżony nie ma obowiązku brać udziału w rozprawie oraz że najczęściej okoliczności zatrzymania lub ujęcia przesądzają, że podejrzany przyznaje się do popełnienia zarzucanego mu czynu, rezygnacja z zatrzymania wydaje się zasadna. Znaczenie ma również konieczność minimalizowania środków przymusu i ograniczenia ich do procesowo niezbędnych.

Chuligański charakter czynu może wpływać także na procesową postawę sprawcy. Skoro czyn popełniono z rażącym lekceważeniem porządku prawnego, to nie sposób wykluczyć obstrukcyjnego zachowania oskarżonego w toku procesu.

przez Policję. Czas zatrzymania to czas, w którym osoba zatrzymana pozostaje do dyspozycji organu, który dokonał jej zatrzymania.

6. Doprowadzenie przez Policję i pozostawienie do dyspozycji sądu

Warunkiem dopuszczalności postępowania przyspieszonego jest, aby zatrzymany został w ciągu 48 godzin doprowadzony przez Policję i przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym.

Ustawodawca dopuszcza możliwość odstąpienia od zatrzymania i doprowadzenia sprawcy ujętego oraz zwolnienia sprawcy zatrzymanego i poprzestania na zobowiązaniu go w obu przypadkach do stawienia się w sądzie w wyznaczonym miejscu i czasie, w okresie nieprzekraczającym 72 godzin od chwili zatrzymania albo oddania sprawcy w ręce Policji (art. 517b § 3 k.p.k.). *Ratio legis* tego rozwiązania podyktowane jest względami ekonomiki procesowej. Chodzi o minimalizowanie kosztów związanych z przetrzymywaniem zatrzymanego oraz doprowadzaniem go do sądu w sytuacji, gdy nie jest to niezbędne do prowadzenia sprawy w trybie przyspieszonym. Biorąc pod uwagę,

Ustawa ogranicza możliwość odstąpienia od doprowadzenia w stosunku do sprawcy występku o charakterze chuligańskim. Jest to dopuszczalne wyjątkowo, jeżeli z okoliczności wynika, że sprawca stawi się w sądzie w wyznaczonym miejscu i czasie oraz nie będzie utrudniał postępowania w inny sposób. Ograniczenie to bazuje na założeniu, że chuligański charakter czynu może wpływać także na procesową postawę sprawcy. Skoro bowiem czyn popełniono z rażącym lekceważeniem porządku prawnego, to również nie sposób wykluczyć obstrukcyjnego zachowania oskarżonego w toku procesu. W orzecznictwie – na gruncie wykładni przepisów dotyczących stosowania środków zapobiegawczych – jako przejaw utrudniania postępowania w sposób bezprawny wskazuje się m.in. zachowania takie, jak: groźenie świadkowi lub osobom najbliższym dla świadka⁴⁴; usiłowanie

44 J. Bafia, J. Bednarzak, M. Fleming, S. Kalinowski, H. Kempisty, M. Siewierski, *Kodeks postępowania...*, s. 296; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, wyd. 2, Warszawa 2005, s. 1056; D. Tarnowska, *Poręczenie majątkowe jako środek zapobiegawczy w polskim procesie karnym*, Toruń 2002, s. 78.

przekupstwa świadków⁴⁵; nakłanianie do nieskładania w ogóle wyjaśnień lub zeznań⁴⁶; nakłanianie biegłych do niewydania lub wydania nierzetelnej opinii⁴⁷; niszczenie dowodów rzeczowych⁴⁸; produkowanie fałszywych dowodów⁴⁹; przeszczepianie w zbieraniu i gromadzeniu dowodów⁵⁰; zajmowanie wpływowego stanowiska, które oskarżony może wykorzystywać do utrudniania postępowania⁵¹; częste i celowe zmienianie miejsca pobytu⁵²; bezprawne nakłanianie oskarżyciela prywatnego do zaniechania oskarżenia⁵³. Okoliczności te – jakkolwiek związane ze stosowaniem środków przymusu – można odnieść odpowiednio do wykładni art. 517b § 4 k.p.k. W kategorii zachowań utrudniających postępowanie nie mieszczą się natomiast te, które stanowią realizację prawa do obrony⁵⁴,

nie sposób bowiem wyciągać ujemnych konsekwencji procesowych z faktu realizowania przez oskarżonego swoich uprawnień. Obawa utrudniania postępowania może wynikać z charakteru i wagi zarzucanego oskarżonemu czynu, okoliczności towarzyszących jego popełnieniu oraz zachowania się sprawcy po jego popełnieniu⁵⁵.

W literaturze zasadnie wskazuje się, że pomimo iż obawa utrudniania postępowania jako ujemna przesłanka zwolnienia z zatrzymania dotyczy jedynie występków o charakterze chuligańskim, to względy celowościowe nakazują stosować ją także do innych czynów. Zwolnienie zatrzymanego jest bowiem zasadne w każdym przypadku, gdy istnieje zasadne przypuszczenie, że będąc na wolności, stawi się on jednak w sądzie i nie będzie w inny bezprawny sposób utrudniać postępowania. Jeżeli natomiast obawy w tej materii istnieją, to bez względu na to, czy chodzi o czyn o charakterze chuligańskim, czy inny, stosowanie § 3 art. 517b k.p.k. staje się niezasadne⁵⁶.

Od przymusowego doprowadzenia do sądu sprawcy ujętego w warunkach określonych w art. 517b § 1 k.p.k. można także odstąpić, jeżeli zostanie zapewnione uczestniczenie przez sprawcę we wszystkich czynnościach sądowych, w których ma on prawo uczestniczyć, w szczególności złożenie przez niego wyjaśnień, przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (art. 517b § 2a k.p.k.)⁵⁷.

- 45 R.A. Stefański (w:) R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do art. 167–296*, wyd. II, Warszawa 2004, s. 98–99.
- 46 A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963, s. 97.
- 47 F. Prusak, *Nieizolacyjne środki zapobiegawcze w procesie karnym*, Warszawa 1978, s. 30.
- 48 A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy...*, s. 97; P. Hofmański, E. Sazdik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, s. 1056; L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Kraków 1933, s. 269.
- 49 A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy...*, s. 97.
- 50 T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–467*, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 923.
- 51 Tak A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy...*, s. 99; D. Tarnowska, *Poręczenie majątkowe...*, s. 78; odmiennie R.A. Stefański (w:) R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 100.
- 52 D. Tarnowska, *Poręczenie majątkowe...*, s. 78.
- 53 Tamże; F. Prusak, *Nieizolacyjne środki zapobiegawcze...*, s. 30.
- 54 Postanowienie SA w Krakowie z dnia 8 kwietnia 1992 r., II AKz 59/92, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 1992, nr 3–9, poz. 98; postanowienie SA w Krakowie z dnia 17 marca 1994 r., II AKz 100/94, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 1994, nr 3, poz. 20; wyrok SA w Poznaniu z dnia 22 czerwca 1999 r., II AKa 205/99, OSA 2000, nr 6, poz. 47; postanowienie SA w Krakowie z dnia 2 września 1999 r., II AKz 210/99, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 1999, nr 8–9, poz. 48; postanowienie SA w Krakowie z dnia 27 października 1993 r., II AKz 305/93, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 1993, nr 11, poz. 21.

- 55 T. Grzegorzczak, *Nowy model postępowania przyspieszonego...*, s. 12–13; w odniesieniu do środków zapobiegawczych: B. Frühling, *Tymczasowe aresztowanie z powodu obawy ucieczki i matactwa w świetle praktyki i wykładni*, „Przegląd Sądowy” 1933, nr 7, s. 260–262; A. Murzynowski, *Areszt tymczasowy...*, s. 98; R.A. Stefański (w:) R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 97; postanowienie SA w Katowicach z dnia 29 listopada 2000 r., II AKz 462/00, Biul. SA w Katowicach 2000, nr 4, poz. 6.
- 56 T. Grzegorzczak, *Nowy model postępowania przyspieszonego...*, s. 12.
- 57 Szerzej zob. P.K. Sowiński, *Szybciej, ale czy lepiej? Ograniczenie prawa oskarżonego do obrony wynikające z „odmieszczenia” niektórych czynności procesowych w postępowaniu przyspieszonym* (w:) M. Kopeć (red.), *Prawnokarna ochrona imprez sportowych w związku z Euro 2012*, Lublin 2012,

7. Złożenie wniosku o zastosowanie trybu przyspieszonego

Skargą inicjującą omawiany tryb jest wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym. Należy on do katalogu surogatów aktu oskarżenia, czyli takich aktów woli uprawnionego oskarżyciela, które – nie mając postaci wymaganej przez prawo procesowe od aktu oskarżenia – w innej dopuszczalnej przez to prawo formie wyrażają żądanie oskarżyciela pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej⁵⁸.

Zgodnie z powszechnie przyjmowaną koncepcją tzw. granic oskarżenia nie wyznacza ich ani przyjęty w skardze (wniosku o rozpoznanie sprawy) opis czynu zarzucanego oskarżonemu, ani też wskazana tam kwalifikacja prawna. Granice oskarżenia wyznacza zdarzenie historyczne, na którym zasada się oskarżenie (wniosek o rozpoznanie sprawy). Chodzi o zdarzenie stanowiące wyłącznie bazę dla określenia czynu zarzucanego oskarżonemu⁵⁹ – czyn rzeczywisty, czyli zdarzenie obiektywne⁶⁰. Zdarzenie historyczne

Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu uproszczonym spełnia wszystkie podstawowe funkcje charakterystyczne dla aktu oskarżenia, w tym przede wszystkim tzw. funkcję programową. Jako skarga zasadnicza określa on ramy procesu, co otwiera pytanie, na ile modyfikacja przedmiotu procesu na etapie jurysdykcyjnym wpływa na możliwość prowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym.

Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu uproszczonym spełnia wszystkie podstawowe funkcje charakterystyczne dla aktu oskarżenia, w tym przede wszystkim tzw. funkcję programową. Jako skarga zasadnicza określa on bowiem ramy procesu, co otwiera pytanie, na ile modyfikacja przedmiotu procesu na etapie jurysdykcyjnym wpływa na możliwość prowadzenia postępowania w trybie przyspieszonym.

jest pojęciem o szerszym znaczeniu, aniżeli pojęcie „czynu” oskarżonego polegającego na jego konkretnym działaniu lub zaniechaniu. Sąd może zatem dokonać odmiennych ustaleń w sprawie i nadać inną kwalifikację prawną, o ile zachowana zostanie tożsamość wyznaczona faktycznymi ramami tegoż zdarzenia⁶¹. W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że zachodzi ona wówczas, gdy w miejsce czynu zarzucanego

s. 199–206; A. Światłowski, *Odmiejscowienie, dwumiejscowość czy zdalność? Nowy fajerwerk w polskim procesie karnym* (w:) M. Kopeć (red.), *Prawnokarna ochrona...*, s. 189–197.

58 T. Grzegorzczak, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* (w:) A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model...*, s. 97 i n.

59 Wyrok SN z dnia 9 czerwca 2005 r., V KK 446/04, Biul. PK 2005, nr 3, poz. 1.2.2.

60 Wyrok SA w Katowicach z dnia 30 września 2008 r., II AKA 231/08, Biul. SA w Katowicach 2008, nr 4; postanowienie SN z dnia 5 czerwca 2007 r., II KK 91/07, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2007, nr 10, poz. 38.

61 Postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 50.

można w ramach tego samego zdarzenia historycznego przypisać oskarżonemu czyn, nawet ze zmienionym opisem i jego oceną prawną, mieszczący się jednak w tym samym zespole zachowań człowieka⁶². Warunkiem pozostania w granicach oskarżenia jest to, aby opisy czynu zarzucanego i przypisanego miały chociażby częściowo jakiś wspólny obszar; konieczne jest istnienie choć części wspólnych znamion czynu zarzucanego i przypisanego⁶³.

W praktyce orzeczniczej do zmiany opisu czynu przypisanego w porównaniu z opisem czynu zarzucanego dochodzi w bardzo wielu sprawach. Nie świadczy to jednak automatycznie o orzekaniu poza granicami oskarżenia⁶⁴. Nie stanowi zatem wyjścia poza granice oskarżenia modyfikacja opisu zarzucanego czynu w zakresie czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody czy tożsamości osoby pokrzywdzonej przestępstwem przeciwko mieniu, jeśli tylko bezsporne będzie, że chodzi o to samo zdarzenie faktyczne, którego objęcie ściganiem stanowiło wyraz woli oskarżyciela⁶⁵. Nie jest także wyjściem poza te granice dokonanie w toku przewodu sądowego odmiennych niż przyjęte w akcie oskarżenia ustaleń faktycznych, co do okoliczności mającej decydować o surowszej kwalifikacji praw-

nej⁶⁶; wartości przedmiotu przestępstwa⁶⁷; wysokości szkody⁶⁸; zamiaru⁶⁹; sposobu działania poszczególnych sprawców⁷⁰; daty⁷¹, w tym siedmiodniowego przesunięcia w jej ustaleniach⁷²; okresu popełnienia czynu⁷³, w tym wprowadzenia nowego elementu do czynu ciągłego, który rzutuje na oznaczenie czasu jego popełnienia⁷⁴; powstałych skutków⁷⁵; jak również: dodanie do opisu czynu określonych znamion⁷⁶ lub opisanie czynu przy użyciu znamion właściwie określających zachowanie sprawcy⁷⁷; przyjęcie, że zarzuczone oskarżonemu czyny

62 Postanowienie SA w Katowicach z dnia 29 października 2008 r., II AKz 777/08, OSN „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 7–8, poz. 43; postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, cyt. wyżej; wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2009 r., II KK 329/07, OSNwSK 2009, poz. 880; zob. również wyrok SN z dnia 2 marca 2011 r., III KK 366/10, OSNWK 2011, nr 6, poz. 51.

63 S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 447; S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005, s. 24.

64 Zob. wyrok SN z dnia 30 października 2012 r., II KK 9/12, LEX nr 1226693.

65 Wyrok SN z dnia 4 stycznia 2006 r., IV KK 376/05, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 35; wyrok SN z dnia 21 września 2006 r., V KK 10/06, LEX nr 196961; wyrok SN z dnia 2 marca 2001 r., III KK 366/10, cyt. wyżej; postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2006 r., II KK 96/05, LEX nr 172202; postanowienie SN z dnia 19 października 2006 r., II KK 246/06, LEX nr 202125; postanowienie SN z dnia 5 lutego 2002 r., V KKN 473/99, OSNWK 2002, nr 5–6, poz. 34; uchwała SN z dnia 15 czerwca 2007 r., I KZP 15/07, OSNWK 2007, nr 7–8, poz. 55.

66 Zob. wyrok SN z dnia 17 lipca 1973 r., V KRN 264/73, OSNWK 1973, nr 12, poz. 163.

67 Wyrok SN z dnia 17 listopada 1972 r., II KR 162/72, OSNWK 1973, nr 4, poz. 46.

68 Wyrok SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KK 39/08, OSN „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 12, poz. 21.

69 Postanowienie SN z dnia 11 marca 2010 r., V KK 344/09, OSN „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 9, poz. 4.

70 Wyrok SN z dnia 23 września 1994 r., II KRN 173/94, OSNWK 1995, nr 1–2, poz. 9.

71 Wyrok SA w Katowicach z dnia 5 września 2001 r., II AKA 150/01, OSN „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 11, poz. 24; wyrok SA w Krakowie z dnia 17 marca 2015 r., II AKA 24/15, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2015, nr 4, poz. 92; postanowienie SN z dnia 21 stycznia 2009 r., II KK 200/08, Biul. PK 2009, nr 3, poz. 1.2.11.

72 Postanowienie SN z dnia 6 sierpnia 2008 r., V KK 248/08, Biul. PK 2008, nr 12, poz. 1.2.13.

73 Zob. wyrok SN z dnia 11 maja 1984 r., Rw 262/84, OSNWK 1985, nr 1–2, poz. 10; wyrok SN z dnia 22 kwietnia 1986 r., IV KR 129/86, OSNPG 1986, nr 12, poz. 167; wyrok SN z dnia 19 marca 1997 r., IV KKN 4/97, „Wokanda” 1997, nr 9, s. 15; postanowienie SN z dnia 30 września 2003 r., III KK 194/02, niepubl.; wyrok SN z dnia 4 stycznia 2006 r., IV KK 376/05, cyt. wyżej; postanowienie SN z dnia 21 sierpnia 2012 r., III KK 217/12, Biul. PK 2012, nr 9, poz. 7; postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2006 r., II KK 96/05, cyt. wyżej; wyrok SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KK 39/08, cyt. wyżej.

74 Postanowienie SN z dnia 27 września 2013 r., II KK 245/13, LEX nr 1391478.

75 Wyrok SN z dnia 25 czerwca 2008 r., IV KK 39/08, cyt. wyżej.

76 Postanowienie SA w Katowicach z dnia 12 października 2005 r., II AKz 625/05, OSN „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 4, poz. 44; odmiennie jednak postanowienie SN z dnia 24 kwietnia 2007 r., IV KK 58/07, OSNwSK 2007, poz. 924.

77 Postanowienie SN z dnia 7 sierpnia 2013 r., II KK 15/13, Biul. SN 2013, nr 8, poz. 1.2.1.

stanowią jedno przestępstwo⁷⁸; uznanie przypisanego czynu za formę zjawiskową (pomocnictwa) zamiast postaci stadialnej (usiłowania)⁷⁹; powiązanie czynności sprawcy przestępstwa skutkowego popełnionego przez zaniechanie z innym obowiązkiem oskarżonego (art. 2 k.k.), niż wskazany w czynnie zarzuconym⁸⁰; odmienne ustalenie sądu co do własności przedmiotu czynności wykonawczej⁸¹ czy też sposobu działania sprawcy⁸² i jego roli w zdarzeniu⁸³.

Dokonana w granicach oskarżenia modyfikacja opisu zarzucanego czynu może prowadzić do konieczności zmiany kwalifikacji prawnej, co z kolei determinuje obowiązek pouczenia o tym stron obecnych na rozprawie (art. 399 § 1 k.p.k.). Obowiązek pouczenia w trybie art. 399 k.p.k. dotyczy jedynie sytuacji, w której zachodzi możliwość zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, nie zaś możliwość zmiany opisu czynu w ramach tej samej kwalifikacji prawnej⁸⁴. Przepis art. 399 k.p.k. nie będzie miał także zastosowania w sytuacji, gdy na podstawie okoliczności, które wyszły na jaw w toku rozprawy, okaże się, że oskarżonemu należy zarzucić inny czyn oprócz objętego aktem oskarżenia (art. 398 k.p.k.)⁸⁵.

78 Postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2006 r., II KK 96/05, cyt. wyżej.

79 Postanowienie SN z dnia 7 sierpnia 2013 r., II KK 15/13, cyt. wyżej.

80 Postanowienie SN z dnia 5 lutego 2002 r., V KKN 473/99, cyt. wyżej.

81 Postanowienie SN z dnia 2 kwietnia 2003 r., V KK 281/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 59.

82 Postanowienia SN z dnia 30 sierpnia 2001 r., V KKN 111/01, LEX nr 51844.

83 Postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2006 r., II KK 96/05, cyt. wyżej.

84 Zob. wyrok SA w Lublinie z dnia 21 listopada 2002 r., II AKa 232/02, OSN „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 2, poz. 26; wyrok SA w Lublinie z dnia 30 października 2003 r., II AKa 100/03, Prz. Orz. PA w Lublinie 2004, nr 26, poz. 43; postanowienie SN z dnia 8 sierpnia 2013 r., III KK 234/13, LEX nr 1375217; wyroki SA w Szczecinie z dnia 12 września 2013 r., II AKa 151/13, LEX nr 1378838, i z dnia 5 czerwca 2014 r., II AKa 85/14, LEX nr 1477320; wyrok SA w Łodzi z dnia 31 marca 2016 r., II AKa 280/15, OSN „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 4, poz. 26.

85 Zob. wyrok SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98, „Gazeta Sądowa” 2001, nr 12, s. 32, z głosem aprobującą M. Skwarcowa, „Palestra” 2005, nr 5–6, s. 284–290.

Pouczenie stron o zmianie kwalifikacji prawnej w żadnej mierze nie dotyczy bowiem historycznie innego wycinka rzeczywistości, składającego się na odrębny czyn oskarżonego, wyjściowo nieobjęty skargą oskarżycielską.

Nie ulega wątpliwości, że oba przepisy, zarówno art. 399 § 1 k.p.k., jak i art. 398 k.p.k. – z racji odesłania z art. 517a § 1 k.p.k. – znajdują zastosowanie w postępowaniu przyspieszonym. Powstaje w związku z tym pytanie o dopuszczalność kontynuowania tego trybu w razie takiej modyfikacji opisu czynu, która prowadzi do konieczności zmiany kwalifikacji prawnej oraz w razie rozszerzenia postępowania na inny czyn. Decydujące znaczenie ma w tym przypadku kwestia nowej kwalifikacji prawnej oraz kwalifikacji prawnej nowego czynu. W obu sytuacjach warunkiem kontynuowania postępowania w trybie przyspieszonym będzie to, aby dotyczyły one takich spraw, w których prowadzi się dochodzenie. Jest to wyjściowa przesłanka dopuszczalności tego trybu, ściśle związana z przedmiotem postępowania. Jeżeli zatem jego modyfikacja mieści się w katalogu tych spraw, kontynuowanie postępowania należy uznać za dopuszczalne⁸⁶.

Można wprawdzie podnosić, że w przypadku nowego czynu może chodzić o taki, w stosunku do którego nie spełnione zostały pozostałe przesłanki trybu przyspieszonego, jak np. ujęcie lub zatrzymanie sprawcy, lecz za przyjęciem takiej możliwości przesądzą względy ekonomiki procesowej i gwarancyjny charakter art. 398 § 1 k.p.k., który rozszerzenie zarzutu o nowy czyn uzależnia od zgody oskarżonego. Spełnienie dodatkowych przesłanek uruchomienia trybu przyspieszonego wydaje się przy tym zbędne, także z tego powodu, że postępowanie to się już toczy.

8. Potrzeba uzupełnienia postępowania przygotowawczego

Jeżeli na podstawie okoliczności ujawnionych po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd stwierdzi, że zachodzi potrzeba uzupełnienia postępowania dowodowego, zaś dokonanie niezbędnych czynności w postępowaniu sądowym powodowałoby znaczne trudności, przeka-

86 Zob. również T. Grzegorzcyk, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* (w:) A. Gerecka-Żolyńska, P. Górecki, H. Pałuszkiewicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model...*, s. 109.

zuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, zawiadamiając o tym pokrzywdzonego; przed przekazaniem sprawy sąd rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego (art. 517g § 2 k.p.k.). Konieczność uzupełnienia materiału dowodowego jest więc przesłanką nie tyle dopuszczalności, co kontynuowania postępowania przyspieszonego.

Chodzi o ocenę, czy w postępowaniu przygotowawczym zrealizowano cele określone w art. 297 § 1 k.p.k., w tym przede wszystkim, czy nastąpiło wyjaśnienie okoliczności sprawy (art. 297 § 1 pkt 4 k.p.k.) oraz zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu (art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k.). Braki te mogą polegać nie tylko na lukach w materiale dowodowym zgromadzonym w stadium postępowania przygotowawczego, ale także na wadliwym wykonaniu poszczególnych czynności procesowych.

Wprawdzie nie bez znaczenia pozostaje zasada ciągłości rozprawy i koncentracji materiału dowodowego, lecz w postępowaniu przyspieszonym możliwość uzupełnienia materiału dowodowego będzie utrudniona z uwagi na ograniczenia czasowe w zakresie zarządzania przerw w rozprawie (art. 517f § 1 k.p.k.). Przy ocenie stopnia trudności dokonania uzupełniających czynności dowodowych należy jednak brać pod uwagę także dyspozycję art. 517g § 1 k.p.k., zgodnie z którą, jeżeli sąd stwierdzi, że sprawy nie można rozpoznać w postępowaniu przyspieszonym z zachowaniem dopuszczalnego czasu przerw w rozprawie, określonego w art. 517f § 1 k.p.k., rozpoznaje ją w dalszym ciągu w trybie zwyczajnym. Biorąc pod uwagę, że w art. 517g § 2 k.p.k. jest mowa ogólnie o postępowaniu sądowym, nie zaś jedynie o postępowaniu przyspieszonym, ograniczenia temporalne tego ostatniego nie powinny stanowić wyłącznej przesłanki oceny trudności przeprowadzenia czynności uzupełniających. Przed zwrotem sprawy prokuratorowi należałoby zatem rozważyć, czy zmiana trybu na zwyczajny pozwoli na wyeliminowanie „znaczących trudności” w rozumieniu art. 517g § 2 k.p.k.

Sąd wydaje w tym przedmiocie postanowienie. Z uwagi na fakt, iż nie zamyka ono drogi do wydania wyroku, nie jest rozstrzygnięciem co do środka zabezpieczającego, a przy tym przepisy regulujące postępowanie przyspieszone nie przewidują możliwości

złożenia zażalenia, orzeczenie o przekazaniu sprawy prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych jest niezaskarżalne (art. 459 § 1 k.p.k.).

Przekazanie sprawy prokuratorowi do jej prowadzenia na zasadach ogólnych oznacza, że nie jest on związany zapatrywaniami sądu wyrażonymi w postanowieniu i jest uprawniony do podjęcia każdej decyzji procesowej, nie wyłączając umorzenia postępowania. W sytuacji, gdy przekazana sprawa dotyczy czynu prywatnoskargowego, konieczne jest dokonanie oceny zasadności objęcia czynu ściganiem z urzędu na podstawie art. 60 k.p.k.

9. Prognoza kary

Ustawodawca nie wprowadza wprost prognozy kary, jaka ma być wymierzona oskarżonemu, jako przesłanki dopuszczalności trybu przyspieszonego. W przepisie art. 517g § 3 k.p.k. stanowi jedynie, że jeżeli na podstawie okoliczności ujawnionych po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd przewiduje możliwość wymierzenia kary powyżej dwóch lat pozbawienia wolności, rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego i przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych. Sytuacja ta w sposób jednoznaczny wyłącza możliwość dalszego prowadzenia postępowania przyspieszonego, stąd też w doktrynie prognozę kary traktuje się niekiedy jako negatywną przesłankę tego trybu⁸⁷.

Wprawdzie przepis ten odnosi się do etapu po rozpoczęciu przewodu sądowego oraz okoliczności ujawnionych w jego trakcie, jednak w literaturze zasadnie wskazuje się, że trudno byłoby aprobować sytuację, w której podobna ocena nie była dokonywana na wcześniejszych etapach postępowania, tj. przez funkcjonariusza Policji, prokuratora, czy wreszcie samego sędziego, jeszcze przed rozpoczęciem przewodu sądowego. Okoliczności, które uzasadniają wymierzenie oskarżonemu kary przekraczającej granicę określoną w art. 517g § 3 k.p.k., mogą się bowiem ujawnić także wcześniej i wówczas już powinny prowadzić do niezwłocznej rezygnacji z wystąpienia z wnioskiem o rozpoznanie

87 T. Grzegorzczak (w): T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 914.

O prognozie kary może przesądzać strona przedmiotowa zarzucanych oskarżonemu czynów oraz ich charakter. Przewidywanie kary grożącej oskarżonemu następuje nie tylko w granicach sankcji przepisu części szczególnej ustawy, powołanego w akcie oskarżenia. Należy brać pod uwagę wszystkie okoliczności, które mogą wpływać na wyrok, w tym również instytucje części ogólnej kodeksu karnego pozwalające na złagodzenie lub zaostrzenie kary, gdyż tylko wówczas można prawidłowo ustalić możliwą do wymierzenia karę.

sprawy w postępowaniu przyspieszonym⁸⁸. Z kolei w sytuacji, gdy prognoza takiej kary zostanie stwierdzona już po skierowaniu wniosku do sądu, ale przed rozpoczęciem przewodu sądowego, dopuszczalne jest skierowanie sprawy na posiedzenie w celu wydania postanowienia w trybie art. 339 § 3 k.p.k. i przekazania sprawy prokuratorowi celem przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych⁸⁹.

W art. 517g § 3 k.p.k. mowa jest o przewidywaniu możliwości wymierzenia kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności. Chodzi zatem o prognozę kary, jaka może być wymierzona wobec konkretnego oskarżonego w okolicznościach prawnych i faktycznych danej sprawy. Przepis ten nie dotyczy czynu zagrożonego karą powyżej 2 lat pozbawienia wolności, ale czynu, za który można wymierzyć oskarżonemu taką karę. Skoro odnosi się on do potencjalnej możliwości

wymierzenia określonej kary, decyduje kara realnie grożąca oskarżonemu, a nie zagrożenie karne⁹⁰. Znaczenie ma rodzaj i wymiar kary. Musi to być kara pozbawienia wolności w wymiarze powyżej 2 lat; nie chodzi o karę co najmniej 2 lat, ale karę powyżej 2 lat, czyli karę minimum 2 lat i 1 miesiąca pozbawienia wolności.

O prognozie kary może przesądzać strona przedmiotowa zarzucanych oskarżonemu czynów oraz ich charakter⁹¹. Przewidywanie kary grożącej oskarżonemu następuje nie tylko w granicach sankcji przepisu części szczególnej ustawy, powołanego w akcie oskarżenia⁹².

90 Na tle rozbieżności w stosowaniu art. 258 zob. m.in.: postanowienie SN z dnia 19 listopada 1996 r., IV KZ 119/96, OSP 1997, nr 4, poz. 74, z glosą R.A. Stefańskiego, OSP 1997, nr 4, s. 176; postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 19 października 2005 r., II AKz 453/05, OSA 2006, nr 3, poz. 15; postanowienie SA w Katowicach z dnia 14 grudnia 2005 r., AKz 748/05, OSN „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 4, poz. 39.

91 Postanowienie SA w Katowicach z dnia 14 grudnia 2005 r., AKz 748/05, cyt. wyżej.

92 Por. jednak na kanwie wykładni art. 258 § 2 k.p.k. postanowienie SA w Krakowie z dnia 20 września 2000 r., II AKz

88 W. Cieślak, *Postępowanie przyspieszone...*, s. 246.

89 Tak też K. Eichstaedt, *Komentarz do art. 517g k.p.k.* (w:) D. Świecki, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 2, Warszawa 2017, s. 474.

Należy brać pod uwagę wszystkie okoliczności, które mogą wpływać na wyrok, w tym również instytucje części ogólnej kodeksu karnego pozwalające na złagodzenie lub zastrzeżenie kary, gdyż tylko wówczas można prawidłowo ustalić możliwą do wymierzenia karę⁹³. W szczególności znaczenie może mieć popełnienie czynu w warunkach recydywy, chulikański charakter czynu czy poszczególne dyrektywy sądowego wymiaru kary. Zakaz przekroczenia górnej granicy 2 lat pozbawienia wolności dotyczy również kary łącznej orzeczonej w sprawie toczącej się w trybie przyspieszonym.

W sytuacji, gdy sąd przewiduje możliwość wymierzenia kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności, rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego i przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych. Nie ma znaczenia, czy następnie dojdzie w ogóle do oskarżenia oraz czy w ponownym postępowaniu rzeczywiście orzeczona zostanie kara w wymiarze powyżej 2 lat pozbawienia wolności.

10. Uwagi końcowe

Przesłanki warunkujące dopuszczalność postępowania przyspieszonego zostały zredagowane w sposób optymalny. Składają się na nie zarówno ograniczenia dotyczące samego przedmiotu procesu (określony katalog spraw, prognoza kary jako przesłanka negatywna), jak i pewne okoliczności dowodowe (ujęcie na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa, zwrot sprawy z uwagi na konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego). Jest to rozwiązanie znane także innym ustawodawstwom, gdzie możliwość przyspieszenia i odformalizowania postępowania uzależniona jest głównie od stopnia złożoności i wagi sprawy⁹⁴.

210/00, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2000, nr 9, poz. 39; postanowienie SN z dnia 9 czerwca 1999 r., V KZ 21/99 (w): R.A. Stefański, *Kodeks postępowania karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem (za lata 1998–2003)*, Toruń 2004, s. 248.

93 R.A. Stefański (w): R.A. Stefański, S. Zablocki (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 106.

94 Szerzej zob. np. S. Tosza, *Postępowanie przyspieszone w hiszpańskiej procedurze karnej. Wybrane zagadnienia*, CZPKiNP 2007, nr 2, s. 243 i n.; L. Berthel, *Postępowanie przyspieszone we Francji*, „Prawo Europejskie w Praktyce”, 2008, nr 2, s. 27 i n.; W. Cieślak, *Postępowanie przy-*

Tryb przyspieszony warunkują przede wszystkim ugruntowane i występujące od dziesięcioleci w polskim procesie karnym instytucje w postaci ujęcia i zatrzymania procesowego. Pojawiające się na tle tytułowego zagadnienia wątpliwości interpretacyjne, dotyczące chociażby wpływu modyfikacji przedmiotu procesu na kontynuowanie sprawy w trybie przyspieszonym, zostały wyjaśnione w doktrynie i orzecznictwie sądowym. Zupełnie inną perspektywę stanowi natomiast ocena tego, czy sposób uregulowania przebiegu postępowania przyspieszonego stwarza oskarżonemu odpowiedni poziom gwarancji procesowych składających się na prawo do obrony. Poziomu tego nie obniża z pewnością sam tylko sposób zredagowania przez ustawodawcę kryteriów dopuszczalności tego postępowania.

Bibliografia

Bafia J. i. in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971.

Baran E., Baran K., *Instytucja zatrzymania osób w systemie prawa polskiego*, „Problemy Praworządności” 1986, nr 12.

Bereźnicki M., *Działanie z blagiego powodu jako przesłanka warunkująca chulikański charakter czynu*, „Palestra” 1968, nr 6.

Berthel L., *Postępowanie przyspieszone we Francji*, „Prawo Europejskie w Praktyce” 2008, nr 2.

Bielasiński J., *Ujęcie sprawcy na gorącym uczynku lub w pościgu*, „Jurysta” 2001, nr 3–4.

Christin A., *Comparutions immédiates. Enquête sur une pratique judiciaire*, Paris 2008.

Cieślak M., *O pojęciu przedmiotu procesu karnego i w sprawie tzw. podstawy procesu*, „Państwo i Prawo” 1959, nr 8–9.

Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, t. 1, Warszawa 1955.

Cieślak W., *Postępowanie przyspieszone* (w): F. Prusak (red.), *Tryby szczególne*, „System Prawa Karnego Procesowego”, t. XIV, Warszawa 2015.

spieszone..., s. 215–216, zob. również J. Montero Aroca, J.L. Gómez Colomer, A. Montón Redondo, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional III. Proceso Penal*, Valencia 2004, s. 585 i n.; É. Mathias, *Procédure pénale*, Bréal 2007, s. 120 i n.; A. Christin, *Comparutions immédiates. Enquête sur une pratique judiciaire*, Paris 2008, s. 59–74, i n.; J. Hodgson, *French Criminal Justice: A Comparative Account of the Investigation and Prosecution of Crime in France*, Oksford 2005, s. 130 i n.

- Cychosz P., Zimmermann S., *Funkcjonowanie nowego trybu przyspieszonego. Sprawozdanie z badań*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, nr 1.
- Darmorost-Sierocińska E., *Zwalczanie przestępczości o charakterze chulikańskim – powrót do przeszłości drogą ku przyszłości?*, „Gazeta Sądowa” 2006, nr 2.
- Dziedzic K., *Postępowanie przyspieszone na przykładzie Sądu Rejonowego w Kłodzku*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 61.
- Eichstaedt K., *Komentarz do art. 517g k.p.k.* (w:) D. Świecki, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 2, Warszawa 2017.
- Eichstaedt K., *Postępowanie przyspieszone*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 6.
- Fingas M., *Wokół problemu fakultatywności inicjowania trybu przyspieszonego w procesie karnym*, „Zeszyty Studenckie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego” 2008, nr 2.
- Frühling B., *Tymczasowe aresztowanie z powodu obawy ucieczki i matactwa w świetle praktyki i wykładni*, „Przegląd Sądowy” 1933, nr 7.
- Gaberle A., *Zasada trafnej reakcji karnej a postępowanie uproszczone, przyspieszone i nakazowe* (w:) S. Waltoś i in. (red.), *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka*, Kraków 1993.
- Gliniecki W., *Przyspieszanie i usprawnianie postępowania karnego a ochrona interesów pokrzywdzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 2.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–467*, wyd. 6, Warszawa 2014.
- Grzegorzczak T., *Nowy model postępowania przyspieszonego w sprawach karnych*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 4.
- Grzegorzczak T., Tyłman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
- Grzegorzczak T., *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* (w:) A. Gerecka-Żołyńska i in. (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008.
- Grzeszczyk W., *Przebieg postępowania przyspieszonego – po nowelizacji k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 4.
- Hofmański P. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, wyd. 2, Warszawa 2005, t. 3, wyd. 3, Warszawa 2007.
- Hodgson J., *French Criminal Justice: A Comparative Account of the Investigation and Prosecution of Crime in France*, Oksford 2005.
- Jaros-Skwarczyńska J., Skwarczyński H., *Postępowanie przyspieszone jako nowy instrument w pracy organów ścigania i sądów*, „Edukacja Prawnicza” 2007, nr 1, s. 3–10.
- Jeż-Ludwichowska M., Kala D., *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* (w:) I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, Lublin 2007.
- Kala D., *Postępowanie przyspieszone a standardy rzetelnego procesu* (w:) D. Kala (red.), *Praworządność i jej gwarancje*, Warszawa 2009.
- Kmieciak R., *Kwestia poczytalności oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 5.
- Kobus I., *Zatrzymanie społeczne sprawcy przestępstwa* (w:) W. Pływaczewski, P. Bogdalski, I. Nowicka (red.), *Ius est ars boni et aequi. Księga Pamiątkowa Ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi*, Szczecin 2008.
- Kosonoga J., *Przedstawienie zarzutów* (w:) R.A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze*, „System Prawa Karnego Procesowego”, t. X, Warszawa 2016.
- Kosonoga J., *Ujęcie obywatelskie w świetle przepisów k.p.k.*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Prawa” 2001, nr 6.
- Kosowski J., *Pouczenie pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym* (w:) D. Gil (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012.
- Marek A., *Powrót chulikańskiego charakteru czynu w prawie karnym* (w:) K. Krajewski (red.), *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Kraków 2007.
- Mathias É., *Procédure pénale*, Bréal 2007.
- Mogilnicki A., Rappaport E.S., *Kodeks postępowania karnego*, cz. 2, *Motywy ustawodawcze*, Warszawa 1929.
- Murzynowski A., *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963.
- Nowicki K., *Postępowanie przyspieszone. Uwagi de lege lata i de lege ferenda* (w:) L. Bogunia (red.), „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego”, t. XXIII, Wrocław 2008.
- Paluszkiwicz H., *Kilka uwag o konsensualizmie w postępowaniu przyspieszonym* (w:) A. Przyborowska-Klimczak, A. Tarach (red.), *Iudicium et scientia. Księga Jubileuszowa Prof. R. Kmiecika*, Warszawa 2011.
- Paluszkiwicz H., *Sytuacja pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym* (w:) D. Gil (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012.
- Paprzycki L.K., *Rzetelność postępowania przyspieszonego* (w:) A. Gerecka-Żołyńska i in. (red.), *Skargowy model procesu*

- karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi, Warszawa 2008.
- Peczeniuk J., *Instytucja przedstawienia zarzutów w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1994, nr 3–4.
- Peiper L., *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, Kraków 1933.
- Projekt ustawy postępowania karnego przyjęty przez Komisję Kodyfikacyjną Rzp. Pol. W dniu 26 kwietnia 1926*, Warszawa–Lwów 1926–1927.
- Prusak F., *Nieizolacyjne środki zapobiegawcze w procesie karnym*, Warszawa 1978.
- Prusak F., *Podstawa faktyczna przedstawienia zarzutów w procesie karnym*, „Palestra” 1971, nr 6.
- Raczak Z., *Funkcjonowanie sądów 24-godzinnych w praktyce*, „Przegląd Sądowy” 2009, nr 1.
- Schaff L., *Wszczęcie postępowania karnego i problematyka podstawy przedmiotu procesu*, „Państwo i Prawo” 1959, nr 2.
- Smardzewski W., *Z problematyki ujęcia na gorącym uczynku*, „Nowe Prawo” 1980, nr 3.
- Sobolewski K., Laniewski A., *Kodeks postępowania karnego*, Lwów 1933.
- Sowiński P.K., *Szybciej, ale czy lepiej? Ograniczenie prawa oskarżonego do obrony wynikające z „odmiejscowienia” niektórych czynności procesowych w postępowaniu przyspieszonym (w:) M. Kopeć (red.), Prawnokarna ochrona imprez sportowych w związku z Euro 2012*, Lublin 2012.
- Stefański R.A., *Czynności przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8.
- Stefański R.A., *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 6.
- Stefański R.A., *Środki zapobiegawcze w nowym Kodeksie postępowania karnego*, Warszawa 1998.
- Stefański R.A., Zablocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz do art. 167–296*, wyd. II, Warszawa 2004.
- Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948.
- Światłowski A., *Odmiejscowienie, dwumiejscowość czy zdalność? Nowy fajerwerk w polskim procesie karnym (w:) M. Kopeć (red.), Prawnokarna ochrona imprez sportowych w związku z Euro 2012*, Lublin 2012.
- Tarnowska D., *Poręczenie majątkowe jako środek zapobiegawczy w polskim procesie karnym*, Toruń 2002.
- Tosza S., *Postępowanie przyspieszone w hiszpańskiej procedurze karnej. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2007, nr 2.
- Tylman J., *Warunki dopuszczalności wszczęcia postępowania karnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1959, nr 14.
- Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2005.
- Waszczyński J., *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karnym*, Warszawa 1967.
- Wróbel W., *Tryb przyspieszony i występki chuligańskie w projekcie ustawodawczym*, „Prokurator” 2006, nr 3.
- Zgryzek K., *Prawo do obrony w postępowaniu przyspieszonym – krok wstecz (w:) K. Krajewski (red.), Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, Kraków 2007.